

KS. JANUSZ NAGÓRNY

SPOTKANIE NAUKOWE TEOLOGÓW MORALISTÓW POLSKICH
NIEPOKALANÓW 9-10 VI 1981

1. W dniach 9-10 VI 1981 r. odbyło się w Niepokalanowie spotkanie naukowe teologów moralistów polskich poświęcone rozważaniom: *Moralność chrześcijańska i kultura ludzka*. Inauguracji obrad dokonał przewodniczący Sekcji Teologów Moralistów — ks. dr B. Inlender. Podkreślił znaczenie podejmowanych zagadnień oraz wyraził pragnienie, by dyskusja pozwoliła na — możliwie jak najszersze — uchwycenie różnorodnych implikacji.

2. W pierwszym dniu spotkania program przewidywał dwa referaty i dwa komunikaty naukowe. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. dr S. Witek, mówiąc na temat: *Aksjologiczny i humanistyczny aspekt kultury*. We wprowadzeniu autor referatu odwołuje się do tekstów soborowych (KDK 53-62) i dokonuje istotnego rozróżnienia między kulturą czynną i bierną. Przedstawiając aksjologiczny aspekt kultury, podkreślił potrzebę oparcia kultury na wartościach, ale bez przewagi typu ideologicznego, gdyż ideologia może wprawdzie ukazywać określone wartości, nie może być jednak ich kryterium. Chociaż istnieją w kulturze pewne niebezpieczeństwa dla moralności, to jednak kultura stanowi integralny element porządku moralnego.

W rozważaniu na temat humanistycznego, a raczej — jak zaznaczył autor — personalistycznego aspektu kultury, szczególny akcent został położony w referacie na rozróżnienie między kulturą rzeczy (cywilizacja) a kulturą osobową. Właśnie kultura człowieka (osobowa) może sprawić, że kultura rzeczy staje się też kulturą humanistyczną. W takim typie kultury człowiek nigdy nie może stać się środkiem do jakiegoś celu, albowiem wówczas następuje jego eksterioryzacja i alienacja.

3. W drugim z kolei referacie ks. prof. dr S. Olejnik mówił na temat: *Humanistyczne i kulturotwórcze wartości moralności chrześcijańskiej*. Puktem wyjścia dla tego referatu stała się refleksja papieża Jana Pawła II na temat kultury, a szczególnie jego przemówienie w siedzibie UNESCO w Paryżu w 1980 r. Pierwszym i podstawowym wymiarem kultury jest kultura moralna. W kontekście współczesnych zagrożeń (zagubienie sensu życia, groźne stereotypy takie, jak użycie seksualne, prymat sensacji i koniunktury) moralność chrześcijańska może przeciwstawić się tym negatywnym tendencjom. Szczególnym zadaniem moralności chrześcijańskiej jest głoszenie prymatu etyki nad techniką, ducha nad materią, osoby nad rzeczą. Ogródnie ważne jest tu ukazywanie chrześcijańskiego rozumienia pracy, a także sensu życia rodziny dla kształtowania się właściwej kultury. Obok tego niezwykle ważne jest wnoszenie w świat kultury swoistych treści moralności chrześcijańskiej takich, jak wiara, miłość, miłosierdzie oraz pokazywanie pewnych „wcieleń” tych wartości — a więc życia świętych, którzy odsłaniają w sobie samego Chrystusa.

4. W ramach sesji popołudniowej zostały ogłoszone dwa komunikaty naukowe poświęcone odpowiedzialności chrześcijan za kulturę. Pierwszy z nich wygłosił ks. doc. dr hab. F. Greniuk (ponieważ tekst tego wystąpienia został zamieszczony w niniejszym numerze RTK — opuszczamy tutaj jego omawianie). Drugi komunikat — jak sam autor zaznaczył, traktowany jako głos w dyskusji — przekazał ks. doc. dr hab. S. Rosik. Najpierw autor ukazał chrześcijańską specyfikę kultury, odnosząc ją do wiary w Chrystusa (kryterium: stopień intensywności życia tą wiarą), ale jednocześnie podkreślając jej uniwersalizm. Następnie mówił o płaszczyznach odpowiedzialności chrześcijan za kulturę. W celu pełniejszego ujęcia problemu odpowiedzialności trzeba — według autora — mówić za co i wobec kogo odpowiedzialny jest chrześcijanin. I tak: jest to odpowiedzialność za rozwój elementów chrześcijańskich w kulturze, za użycie właściwych środków w jej tworzeniu, za właściwy rozwój podmiotu kultury (zabarwienie personalistyczne), a jednocześnie jest to odpowiedzialność przed własnym sumieniem, wobec wspólnoty i wobec Boga.

5. W dyskusji, która nawiązywała do całości dotychczasowych wystąpień, ks. dr A. Młotek mówił o postawie chrześcijan IV-V w. wobec kultury antycznej; ks. doc. dr hab. J. Pryszmont krótko scharakteryzował myśl prawosławną w odniesieniu do zagadnień kultury; ks. B. Inlender mówił o pluralizmie kultur i ich konkurencyjności, podkreślając, że jeśli widzi się kulturę jako zadanie, to rodzi się problem, w jakim stopniu można określić jej stan docelowy. Następnie ks. F. Greniuk prosił ks. S. Witka o sprecyzowanie pojęcia „ideologia”, a jednocześnie stwierdził, że w referatach zbyt mocno rozdzielono technikę i cywilizację od kultury. Ks. dr J. Troska podkreślił, że aksjologiczne ujęcie kultury jest niezwykle ważne, gdyż umożliwia właściwe łączenie ujęcia natury i kultury. Ks. S. Olejnik wyjaśnił, że w ustawieniu techniki i etyki w odniesieniu do kultury nie tyle chodzi o technikę jako taką, tylko opartą na niej wizję postępu i konsumpcji. Ks. Pryszmont mówił natomiast o trudnościach naszego języka z racji wielu niejednoznacznych pojęć oraz odwołał się do *Evangelii nuntiandi* Pawła VI ukazującego, jak trzeba na nowo postawić problem Boga w dzisiejszym świecie różnorodnych kultur. Ks. Inlender powrócił do wspomnianej już w dyskusji relacji technika — etyka i stwierdził, że chodzi tu właściwie o podejście ludzi do dóbr techniki i tutaj właśnie potrzebny jest priorytet etyki, by nie było zagubienia człowieka wśród dóbr techniki. Ks. Witek — w podsumowaniu dyskusji — mówił o ideologii jako historycznej recepcji pewnych źródeł, o relacji potrzeb do wartości, które mogą wspólnie ukazywać jeden kierunek, pod warunkiem, że potrzebybrane są autentycznie. Niemniej — według niego — lepiej wychodzić od pojęcia wartości niż od pojęcia potrzeby, gdyż te ostatnie mogą byćbrane chorobliwie. Ks. Greniuk zgodził się, że przy problematyce techniki w odniesieniu do moralności i kultury ogromnie wiele wyjaśnia pojęcie użycia i nadużycia.

6. Drugi dzień spotkania był poświęcony w zasadzie tematyce metodyczno-dydaktycznej. Najpierw ks. B. Inlender przedstawił aktualne tendencje w teologii moralnej. Rysując tło ogólne ostatnich lat w dziedzinie zmian zachodzących w teologii moralnej mówił o otwarciu się jej na problemy dzisiejszego świata oraz zwrócił uwagę na rozwój świadomości metodologicznej. Widział tutaj dwie tendencje uzupełniające się: zwrot ku moralności specyficznie chrześcijańskiej (łącznie z próbą określenia tej specyfiki) oraz poszukiwania moralności autentycznie ludzkiej. W części szczegółowej swego wystąpienia mówił o postulacie ubiblijnienia teologii moralnej z jednoczesnym zakwestionowaniem biblicyzmu, o nadawaniu tej dyscyplinie charakteru dialogowego, o silnym akcentowaniu wolności człowieka, o prymacie miłości w stosunku do prawa (prawo w służbie miłości), o problemie maksymalizmu moralnego, o tendencji do wyraźnego podkreślania grzeszności człowieka, a także o ten-

dencji do oparcia teologii moralnej na antropologii filozoficznej, na danych socjologicznych i psychologicznych. Na koniec wspomniał o toczącej się dyskusji na temat norm ogólnych absolutnie obowiązujących.

7. W ramach sprawozdań mówiono na temat podręczników teologii moralnej wydanych w ostatnich latach. Ks. dr Z. Teinert mówił o podręcznikach polskich, porównując między sobą następujące: S. Witek. *Teologia moralna*. T. 1. Cz. 1-2. Lublin 1974-1976; *Powołanie chrześcijańskie*. Opole 1978; S. Olejnik. *W odpowiedzi na dar i powołanie Boże*. Warszawa 1979. Prelegent mówił o ujęciu personalistycznym moralności chrześcijańskiej, o rysie powołaniowym drugiego i trzeciego z nich, o problemie ujęcia treści biblijnych. Zwrócił uwagę na problem języka w polskiej teologii moralnej, która ma trudności w wypracowaniu właściwej sobie terminologii. Mówiąc o układzie treści w podręcznikach zauważył, że istnieje tendencja do mniej ostrego niż dawniej podziału na tzw. principia i teologię moralną szczegółową.

Natomiast ks. dr J. Nagórny w swoim sprawozdaniu zaprezentował nowe zagraniczne podręczniki teologii moralnej, zwracając szczególnie uwagę na założenia metodologiczne (tak jak je widzą poszczególni autorzy), realizację tych założeń oraz układ i aktualność problematyki. Zostały tu zaprezentowane następujące podręczniki: A. Günthör. *Chiamata e risposta. Una nuova teologia morale*. T. 1-3. Alba 1974-1977; M. Vidal. *L'atteggiamento morale*. T. 1-2. Assisi 1976-1979 (dzieło jeszcze nie zakończone); E. Chiavacci. *Teologia morale*. T. 1-2. Assisi 1977-1980 (dzieło nie zakończone); F. Böckle. *Morale fondamentale*. Brescia 1979 (*Fundamental-moral*. München 1977); T. O'Connell. *Principles for a Catholic Morality*. New York 1978; *Handbuch der christlichen Ethik*. Hrsg. A. Hertz, W. Korff, F. Rendtorff, H. Ringeling. Freiburg 1978; B. Häring. *Liberi e fedeli in Cristo*. T. 1-2. Roma 1979-1980 (T. 3 w przygotowaniu). Mówiąc o różnych koncepcjach metodologicznych tych podręczników podkreślił trudność w ich pełnym porównaniu, gdyż niektóre z nich nie są zakończone, a inne w zamierzeniu autora nie wychodzą poza fundamentalną teologię moralną. Niemniej — według prelegenta — na jednym krańcu wachlarza różnych koncepcji podręcznika należałoby postawić Böcklego, a na drugim — Häringa. Inne mniej lub bardziej zbliżają się do tych dwu podstawowych koncepcji.

8. W części informacyjnej program spotkania przewidywał najpierw wystąpienie omawiające spotkanie etyków i moralistów na KUL-u. Ks. Inlender mówił o spotkaniu poświęconemu: *Autonomii etyki i moralności chrześcijańskiej*, na którym próbowano rozgraniczyć metodologicznie etykę i teologię moralną na podstawie koncepcji etyki opartej na pojęciu powinności moralnej. Zapowiedział też kontynuację takich spotkań w przyszłości.

Druga z kolei informacja była poświęcona sesji „*Societas Ethica*” w Polsce (Ołtarzew 1-5 IX 1980 r.). Ks. doc. dr hab. H. Juros najpierw krótko przedstawił powstanie i główne założenia tego ponadwyznaniowego zespołu etyków i moralistów, a następnie mówił o spotkaniu w Ołtarzewie, które było poświęcone rozważaniom implikacji etycznych teorii ekonomicznych.

9. Na zakończenie spotkania przewodniczący Sekcji — ks. Inlender — przedstawił ogólne informacje na temat planowanego na wrzesień 1982 r. Kongresu Teologów Polskich na temat: *Chrześcijaństwo a kultura*. Przedstawił także projekt ankiety na temat wykładów teologii moralnej oraz wezwał do gromadzenia bibliografii publikacji i prac realizowanych w środowisku moralistów polskich.